

HälsoSAMS

**Samverkan för placerade barn
och ungas tillgång till en god
hälso- och sjukvård och tandvård**

För tandvården september 2023

Innehåll

Om HälsoSAMS	4
Definition av begrepp	11
Förkortningar som används i stödet	12
1. Inför placering	13
Hälsoundersökningen – översikt över stegen	14
Hälsoundersökningen – beskrivning av stegen	16
2. Under placering – översikt över stegen	48
Under placering – beskrivning av stegen	49
3. Inför avslut	62
Bilaga 1. Kort information om skyddade personuppgifter	64
Bilaga 2. Information om socialtjänstens arbete med barn och unga	66
Bilaga 3. Beskrivning av olika placeringsformer	69

Om HälsoSAMS

HälsoSAMS ger stöd för samverkan som gäller placerade barns och ungas hälsa. Stödet riktar sig till socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården.

Placerade barn och unga har betydligt fler hälsoproblem än andra jämnåriga vilket har bekräftats i både svensk och internationell forskning. De har bland annat högre förekomst av psykisk ohälsa, sämre munhälsa och lägre vaccinationstäckning.¹

Socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården har utifrån gällande regelverk tillsammans ansvar för att placerade barn och unga får den hälso- och sjukvård och tandvård de har rätt till. Samverkan är nödvändig för att deras rätt ska kunna tillgodoses. Syftet med HälsoSAMS är att underlätta denna samverkan.

Målet med stödet är att stärka placerade barns och ungas förutsättningar att få tillgång till

- en god fysisk, psykisk och oral hälsa,
- likvärdig god hälso- och sjukvård efter behov samt
- lika god och regelbunden tandvård som alla barn.

1. Se Health care in Europe for children in societal out-of-home care. MOCHA Models of Child Health Appraised; 2018. Vinnerljung B. Hjern A och Munhälsa och tandvård för placerade barn. Socialstyrelsen; 2020.

Målgrupp för stödet

HälsoSAMS är ett stöd för de inom socialtjänsten, tandvården och hälso- och sjukvården, som i det praktiska arbetet, kommer i kontakt med barn och unga som är eller kan bli placerade utanför det egna hemmet.

- För tandvården och hälso- och sjukvården är målgruppen de som har kontakt med socialtjänsten gällande placerade barn och unga.
- För socialtjänsten är målgruppen de som arbetar med att utreda barn och unga, samt med placerade barn och unga inom socialtjänstens myndighetsutövning.

HälsoSAMS kan även användas av personal i styrnings- och ledningsfunktioner

Vårdgivaren eller den som bedriver socialtjänst ska identifiera, beskriva och fastställa de processer² i verksamheten som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet³. Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet ska utföras, dels ange hur ansvaret för utförandet är fördelat i verksamheten.⁴ HälsoSAMS kan även användas som stöd för personal i styrnings- och ledningsfunktioner inom tandvården, hälso- och sjukvården och socialtjänsten, för att ta fram dessa processer och rutiner inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. HälsoSAMS kan ge stöd för att beskriva processer och rutiner om placerade barns hälsa.

HälsoSAMS kan användas vid alla placeringar

HälsoSAMS kan användas vid placering i familjehem, jourhem, hem för vård och boende (HVB), Statens institutionsstyrelse (SiS) och stödboende.

Det kan användas både vid frivilliga placeringar enligt SoL, socialtjänstlagen (2001:453) och placeringar enligt LVU, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Se *Bilaga 3*, för beskrivning av de olika placeringsformerna.

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU, som inte är en frivillig placering, kan det påverka socialtjänstens och tandvårdens samverkan. Hur det skiljer sig finns förklarat under de steg det är aktuellt.

2. Process: serie aktiviteter som främjar ett bestämt ändamål eller ett avsett resultat att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter om hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.

3. Kvalitet: att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter om hälso- och sjukvård, socialtjänst.

4. Se 4 kap. 2–4 §§ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Utgår från gällande lagar och regler

HälsoSAMS är ett stöd som tydliggör roller och ansvar i arbetet med att tillämpa gällande reglering i respektive verksamhet. Stödets steg och beskrivande texter bygger på gällande rätt och innehåller inga nya regler, allmänna råd eller rekommendationer. Arbetet och samverkan gällande placerade barn och unga är många gånger komplext. HälsoSAMS ger inte stöd för alla situationer som kan uppstå, en bedömning behöver då göras i det enskilda fallet.

I stödet finns hänvisningar till följande juridiska dokument:

Lagar och förordningar

- Lagar beslutas av riksdagen och förordningar beslutas av regeringen.
- Innehåller bindande regler och bestämmelser som du *ska* följa i sitt arbete.

Föreskrifter

- En myndighet får besluta om föreskrifter om ett ämne eller en fråga som behöver regleras mer detaljerat.
- Innehåller bindande regler som du *ska* följa i ditt arbete.

Allmänna råd

- En myndighet kan ta fram allmänna råd.
- Allmänna råd är inte bindande utan innehåller rekommendationer om hur du *kan* eller *bör* göra för att uppfylla det som står i en lag, förordning eller föreskrift.
- De *bör* följas men du kan uppfylla kraven i bestämmelserna på andra sätt.

Proposition

- Ett lagförslag som regeringen lämnar till riksdagen.
- Utgör en del av förarbetena till en lag.
- Innehåller motiveringar till lagen i allmänhet och till de olika bestämmelserna.

Det finns tre versioner av HälsoSAMS

De tre versionerna av HälsoSAMS har samma struktur. Denna version *För tandvården* riktar sig till tandvårdens personal och ger stöd för tandvårdens och socialtjänstens samverkan gällande placerade barn och ungas *orala hälsa*.

För tandvården

Samverkan mellan tandvården och socialtjänsten gällande placerade barn och ungas orala hälsa.

Denna version

För hälso- och sjukvården

Samverkan mellan hälso och sjukvårdens och socialtjänsten gällande placerade barn och ungas fysiska och psykiska hälsa.

För socialtjänsten

Samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården/tandvården gällande placerade barn och ungas fysiska och psykiska och orala hälsa.

Så här är HälsoSAMS uppbyggt

HälsoSAMS består av tre faser

1 Inför placering

Denna fas påbörjas innan barnet eller den unge har blivit placerad av socialtjänsten i samhällsvård. Den innehåller en undersökning.

Hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

2 Under placering

Den andra fasen beskriver vad som ska göras när barnet eller den unge är placerad.

3 Inför avslut

Den tredje fasen beskriver vad som ska göras inför avslut av placeringen.

Varje fas innehåller olika steg

Stegen beskriver de olika arbetsmomenten respektive myndighet ska utföra. Stegen ger stöd för *vad* som ska göras, *syftet* och *vem som har ansvar* för varje steg. Socialtjänstens steg är med så att tandvården kan se vad de har för roll och ansvar samt få kunskap och förståelse för arbetsprocessen i sin helhet. Under rubriken *Vems ansvar* står det *tandvården* och *socialsekreteraren*. Det beror på att det inte är lika tydligt inom tandvården vem som utför själva arbetsuppgiften som i socialtjänsten. Socialnämnden är ansvarig men arbetsuppgiften delegeras oftast till socialsekreteraren.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
1	Ta ställning till om en oral hälsoundersökning är obehövlig	Socialsekreteraren	Kunna skicka begäran om en hälsoundersökning
2	Skicka begäran om en oral hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19	Socialsekreteraren	Upprätta regionen att de ska erbjuda hälsoundersökningen
3	Ta emot begäran om en oral hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19	Tandvården	Få kännedom om att hälsoundersökningen ska erbjudas

För varje steg finns en förklarande text

Texten utgår från lagar och andra bestämmelser. Syftet är att tydliggöra roller och ansvar och skapa en förståelse varför steget behövs.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
3	Ta emot begäran om en oral hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19	Tandvården	Få kännedom om att hälsoundersökningen ska erbjudas

I detta steg tar du emot *Begäran om en hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19* och får kännedom om att barnet eller den unge ska erbjudas en oral hälsoundersökningen.

Vem ska erbjuda en oral hälsoundersökning?

Regionen ska på initiativ av socialnämnden erbjuda barn eller en ung person (18–20 år) en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet av ett inledd.²⁵

HälsoSAMS innehåller tre bilagor

Kort information om skyddade personuppgifter, bilaga 1

Här finns en kort beskrivning om skyddade personuppgifter, med hänvisning till var man kan läsa mer. Det är viktigt att tandvården eller socialtjänsten inte av misstag lämnar ut skyddade personuppgifter. Det finns en påminnelse i de steg som det kan bli särskilt aktuellt att uppmärksamma detta.

Information om socialtjänstens arbete med barn och unga, bilaga 2

Innehåller kort information om socialtjänstens myndighetsutövning gällande barn och unga. Syftet är att ge tandvården kännedom om socialtjänstens arbetsuppgifter och uppdrag. Att ha denna kännedom kan underlätta samverkan.

Beskrivning av olika placeringsformer, bilaga 3

Här finns en kort information om och skillnaden mellan fyra placeringsformer:

- familjehem,
- jourhem,
- hem för vård eller boende (HVB),
- stödboende.

Ta del av regional överenskommelse

Kommuner och regioner ska ingå en överenskommelse om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.⁵ I överenskommelsen kan det finnas uppgifter om rutiner för hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet som man behöver ta del av. Det finns dock inga författningskrav på att hälsoundersökningen ska ingå i överenskommelsen.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har tillsammans med länens utvecklingsledare för barn och unga sammanställt en kontaktlista för respektive region dit socialtjänsten kan vända sig för att begära den orala hälsoundersökningen.

Kontaktpersoner i Nätverket för den sociala barn- och ungdomsvården,
www.skr.se

Har du synpunkter eller frågor
gällande HälsoSAMS!
Hör gärna av dig till
eva.agaker@socialstyrelsen.se

⁵. Se 5 kap. 1 d § SoL och 16 kap. HSL (2017:30) 3 § tredje punkten.

Definition av begrepp

Den unge	Personer som fyllt 18 år men inte 21 år.
Huvudman	Myndighet eller organisation som juridiskt och ekonomiskt har ansvaret för viss verksamhet.
Hälsa	Fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och inte endast frånvaro av sjukdom eller skada.
Samhällsvård	Placerade barn och ungas vård i jourhem, familjehem, HVB (även SiS) eller stödboende.
SiS	Statens institutionsstyrelse. En myndighet som bl.a. bedriver individuellt anpassad tvångsvård och verkställer sluten ungdomsvård vid särskilda ungdomshem.
Socialnämnd	Den del av kommunen som har ansvar för kommunens uppgifter enligt socialtjänstlagen, SoL. I en del kommuner har den ett annat namn, men funktionen är alltid densamma.
Socialsekreterare	Den person som utför socialnämndens arbete på delegation från socialnämnden.
Vårdgivare	Statlig myndighet, region, kommun, annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet.
 Vårdnadshavarna	Vårdnadshavarna avser i detta stöd antingen en eller två vårdnadshavare.

Förkortningar

HSL	Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)
HSLF-FS 2019:19	Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet
HVB	Hem för vård eller boende
JO	Justitieombudsmannen
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
PDL	Patientdatalag (2008:355)
PSL	Patientsäkerhetslag (2010:659)
PL	Patientlag (2014:821)
Prop.	Proposition
SIP	Samordnad individuell plan
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SKR	Sveriges Kommuner och Regioner
TvL	Tandvårdslag (1985:125)

1. Inför placering

Denna fas innehåller steg för *Hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet*.

Hälsoundersökningen kan erbjudas både före en placering och när barnet eller den unge redan har placerats. Den ska ske *i nära anslutning till* att placeringen inleds.⁶ I HälsoSAMS finns den i denna fas.

Hälsoundersökningen består av två delar

Den orala hälsoundersökningen är viktig för att den

- uppmärksammar placerade barns och ungas orala hälsa,
- bidrar till att placerade barn och unga får den tandvård som de behöver och har rätt till,
- utgör en grund för socialtjänstens planering och uppföljning av samhällsvården.

Placerade barns och ungas orala hälsa behöver uppmärksammas i högre grad än den gör i dag. Placerade barn och unga har ofta saknat relevanta vårdkontakter under sin uppväxt. En bidragande orsak till detta kan vara att placerade barn och unga flyttar oftare än andra barn, både när de är placerade och under perioder då de inte är placerade vilket kan öka risken för att vårdkontakter bryts.⁷ De har ofta sämre munhälsa och inte lika regelbunden kontakt med tandvården under sin uppväxt som jämnåriga.⁸

Läs mer om hälsoundersökningen i meddelandebladet

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet m.m. Meddelandeblad nr 1/2020. Artikelnummer 2020-1-6546.

6. Prop. 2016/17:59 Trygg och säker vård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. s. 51.

7. Se Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU. Placeringsmönster t.o.m. år 2020 bland barn och unga födda 1990–2004. Socialstyrelsen, 2023.

8. Se Munhälsa och tandvård för placerade barn. Socialstyrelsen, 2020.

Hälsoundersökningen

– översikt över stegen

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
1	Ta ställning till om en oral hälsoundersökning är obehövlig	Socialsekreteraren	Kunna skicka begäran om en hälsoundersökning
2	Skicka begäran om en oral hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19	Socialsekreteraren	Underrätta regionen att de ska erbjuda hälsoundersökningen
3	Ta emot begäran om en oral hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19	Tandvården	Få kännedom om att hälsoundersökningen ska erbjudas
4	Hämta in samtycke till att hämta in uppgifter om barnets/den unges orala hälsa	Tandvården	Kunna hämta in uppgifter
5	Hämta in uppgifter om barnets/den unges orala hälsa	Tandvården	Få underlag till hälsoundersökningen
6	Lämna ut uppgifter om den orala hälsan till tandvården, om sådana uppgifter finns i personakten	Socialsekreteraren	Ge tandvården underlag till hälsoundersökningen
7	Boka tid och skicka kallelsen	Tandvården	Erbjuda en oral hälsoundersökning
8	Genomföra en oral hälsoundersökning	Tandvården	Få underlag till steg 9
9	Göra en bedömning av barnets/den unges orala hälsotillstånd och vårdbehov	Tandvården	Kunna tillgodose eventuellt vårdbehov och få underlag till utlåtandet till socialtjänsten
10	Informera barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge om vad hälsoundersökningen har visat	Tandvården	Tillgodose rätten till information och delaktighet
11	Remittera till annan vårdgivare vid behov	Tandvården	Bidra till att barnet/den unge ska få den vård som behövs

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
12	Dokumentera bedömningen i ett utlåtande	Tandvården	Utforma underlag till socialtjänstens planering av samhällsvården
13	Skicka utlåtande till ansvarig socialsekreterare	Tandvården	Ge socialtjänsten underlag för planering av samhällsvården
14	Ta del av utlåtandet	Socialsekreteraren	Få underlag för planering av samhällsvården

Hälsundersökningen

– beskrivning av stegen

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
1	Ta ställning till om en oral undersökning är obehövlig	Socialsekreteraren	Kunna skicka begäran om en hälsundersökning

En hälsundersökning *ska* erbjudas om den inte är obehövlig enligt lagen (2017:209) om hälsundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. I detta steg behöver socialsekreteraren ta ställning till om den orala hälsundersökningen är obehövlig. Hälsundersökningen regleras i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Placerade barn och unga har rätt att få en hälsundersökning om den inte är obehövlig

I anslutning till att vård utanför det egna hemmet av ett barn (0-17år) eller en ung person i åldern 18–20 år inleds *ska* regionen erbjuda en hälsundersökning.⁹ Det är socialnämnden som ska underrätta regionen om att en sådan hälsundersökning ska erbjudas. Skyldigheten att underrätta regionen gäller om hälsundersökningen inte är obehövlig.¹⁰

Kravet på att en hälsundersökning ska erbjudas gäller oavsett om placeringen sker med stöd av SoL eller LVU.¹¹ Kravet omfattar alla former av placering utanför det egna hemmet, det vill säga

- familjehem,
- HVB (även inom SIS),
- stödboende,
- jourhem.¹²

När ska socialsekreteraren ta ställning till om hälsundersökningen är obehövlig?

När i tid socialsekreteraren ska ta ställning till om hälsundersökningen är obehövlig och i förekommande fall skicka begäran om hälsundersökning behöver avgöras i varje enskilt ärende. En hälsundersökning kan erbjudas såväl före som efter placeringen av barnet eller den unge men ska ske i nära anslutning till att placeringen inleds.¹³ Vad som i tid menas med att

9. Se 1 § lagen (2017:209) om hälsundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

10. Se 11 kap. 3a § SoL och prop. 2016/17:59 s. 33.

11. Se prop. 2016/17:59 s. 32-33.

12. Se 11 kap. 3a § SoL och prop. 2016/17:59 s. 33.

13. Se prop. 2016/17:59 s. 51.

hälsundersökningen ska ske ”i nära anslutning till” finns inte närmare förklarat i lag eller förarbeten.

När kan en oral hälsundersökning anses obehövlig?

En oral hälsundersökning kan anses obehövlig om

1. barnet eller den unge under det senaste året har genomgått en hälsundersökning,
2. placeringen förväntas bli *mycket* kortvarig.¹⁴

Läkarundersökning enligt 32 § lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU eller hälsundersökning enligt 7 § lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. ersätter inte den orala hälsundersökningen enligt lagen (2017:209) om hälsundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Dokumentera om hälsundersökningen bedöms obehövlig

Om hälsundersökningen bedöms obehövlig så bör anledningen till det dokumenteras.¹⁵

14. Se prop. 2016/17:59 s. 51.

15. Se prop. 2016/17:59 s. 33.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
2	Skicka begäran om en oral hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19	Socialsekreteraren	Underrätta regionen att de ska erbjuda hälsoundersökningen

I detta steg skickar socialsekreteraren en *Begäran om en hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19* till regionen för att de ska kunna erbjuda hälsoundersökningen.

När ska begäran skickas?

För att underrätta regionen om att de ska erbjuda barnet eller den unge en hälsoundersökning skickas en begäran. Den behöver skickas så att hälsoundersökningen kan erbjudas i nära anslutning till att placeringen inleds.¹⁶ Vad ”i nära anslutning till” i tid betyder finns inte närmare specificerat i lag eller i förarbeten.

Behövs samtycke för att kunna skicka begäran?

Det finns inget krav på samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge för att kunna skicka begäran.¹⁷

Om det finns behov av att lämna information i begäran som skyddas av sekretess behöver dock samtycke hämtas in eller annan sekretessbrytande grund finnas för att kunna lämna ut uppgifterna. Vid behov kan det vara lämpligt att hämta in samtycke samtidigt som socialsekreteraren lämnar viss information om hälsoundersökningen

Ge viss information om hälsoundersökningen

Socialsekreteraren behöver ge barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge viss information om hälsoundersökningen inför att begäran ska skickas. När en åtgärd rör ett barn har barnet rätt till relevant information.¹⁸

Det kan t.ex. vara information om:

- Hälsoundersökningens syfte.
- Att en begäran om hälsoundersökning kommer att skickas till tandvården.
- Att det kommer att komma en kallelse till hälsoundersökningen.

16. Se 1 § lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet och prop. 2016/17:59 s. 51.

17. Att socialnämnden ska underrätta regionen enligt 11 kap. 3a § SoL är en sådan uppgiftsskyldighet som utgör en sekretessbrytande grund enligt 10 kap. 28 § OSL.

18. Se 11 kap. 10 § SoL

Har barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge mer frågor om innehållet i själva hälsundersökningen är det lämpligt att socialsekreteraren ber dem ta upp dessa frågor med tandvården. De har ansvar för och kunskap om att ge den informationen, se steg 8.

Innehållet i begäran om den orala hälsundersökningen

I BBIC finns dokumentationsstödet *Begäran om en hälsundersökning enligt HSLF-FS 2019:19*.

Uppgifter som lämnas i BBIC:s begäran om en hälsundersökning är begränsade. Syftet med begäran är att underrätta regionen om att de ska erbjuda hälsundersökningen. Det kan dock finnas behov av att lämna information i begäran som omfattas av sekretess. I BBIC:s begäran finns en rubrik *Övrig information som bedöms vara relevant för vårdgivaren* som socialsekreteraren kan använda.

Ange adressen dit kallelsen ska skickas

I begäran anger socialsekreteraren adressen dit tandvården ska skicka kallelsen. Vilken adress som ska anges kan t.ex. bero på vem som ska följa med barnet till hälsundersökningen. Eftersom hälsundersökningen ska ske i nära anslutning till att vården inleds kan barnet eller den unge i praktiken redan vara placerat när hälsundersökningen ska genomföras.¹⁹ Adressen dit kallelsen ska skickas kan därför vara en annan än folkbokföringsadressen. Om barnet eller den unge är placerat på ett HVB ska kallelsen eventuellt skickas dit.

Vårdnadshavarnas kontaktuppgifter

Om tandvården inte ska skicka kallelsen till vårdnadshavarna behöver socialsekreteraren ändå lämna kontaktuppgifter till vårdnadshavarna i begäran.

Uppgiften underlättar för tandvården i de fall de ska be om samtycke för att t.ex. hämta in uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa.

Lämna information om att vårdnadshavarna inte följer med till hälsundersökningen

I de fall socialtjänsten vet om att inte någon av vårdnadshavarna kommer att följa med barnet till hälsundersökningen kan det vara en relevant uppgift att lämna i begäran. Det kan till exempel påverka om tandvården behöver hämta in samtycke till själva hälsundersökningen i förväg, se steg 4.

Lämna uppgifter om det är en placering enligt SoL eller LVU

Information om barnet eller den unge är placerat enligt SoL eller LVU är uppgifter som kan underlätta samverkan och viktig information för hälso- och sjukvården eftersom det kan påverka hur de kan agera i olika steg i detta stöd.

¹⁹. Se prop. 2016/17:59 s. 51.

Lämna uppgifter om barnets eller den unges hälsa

Enligt föreskriften HSLF-FS 2019:19 om hälsoundersökningen är det vårdgivarens ansvar att hämta in uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa, som ett underlag för hälsoundersökningen.²⁰ Se steg 5. Redan i begäran har socialtjänsten dock möjlighet att lämna information om barnets eller den unges orala hälsa och/eller vårdkontakter om

- sådan information *finns tillgänglig i personakten*, och
- barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge lämnar samtycke till att den lämnas ut. För mer information om samtycke, se steg 6.

Det kan också underlätta för tandvården att redan i begäran få information om att det inte finns några uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa eller vårdkontakter i personakten.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller beslut om hemlighållande av vistelseort

Det är viktigt att uppmärksamma om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följa de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs i begäran om hälsoundersökningen.

Det är också viktigt att vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort enligt LVU och beakta bestämmelserna om det.²¹ Ett sådant beslut ska finnas dokumenterat i barnets akt hos socialtjänsten.²² När ett beslut om hemlighållande av vistelseort finns, gäller sekretess för den uppgiften även i förhållande till barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården.²³

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter och hänvisningar om var man kan läsa mer.

20. Se 10 § HSLF-FS 2019:19.

21. Se 14 § andra stycket 2 LVU.

22. Se 11 kap. 5 § första stycket SoL.

23. Se 26 kap. 1 och 2 §§ OSL.

Vart ska begäran skickas

Begäran skickas i regel till den region där barnet eller den unge vistas. Detta gäller även om barnet eller den unge inte är folkbokförd i en kommun i regionen, t.ex. vid en HVB-placering. Det är inte reglerat vem som är skyldig att erbjuda undersökningen när barnet eller den unge inte är folkbokförd i kommunen. Avvikande rutiner för vart begäran ska skickas kan finnas i kommunens och regionens överenskommelse.

Kommuner och regioner ska ingå en överenskommelse om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.²⁴ Den kan innehålla rutiner för till vilken specifik mottagning begäran ska skickas eller var hälsoundersökningen ska ske. Det finns dock inga författningskrav på att hälsoundersökningen ska ingå i överenskommelsen.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har tillsammans med länens utvecklingsledare för barn och unga sammanställt en kontaktlista för respektive region dit socialtjänsten kan vända sig för att begära den orala hälsoundersökningen.

Kontaktpersoner i Nätverket för den sociala barn- och ungdomsvården,
www.skr.se

²⁴. Se 5 kap. 1d § SoL och 16 kap. 3 § tredje punkten HSL.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
3	Ta emot begäran om en oral hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19	Tandvården	Få kännedom om att hälsoundersökningen ska erbjudas

I detta steg tar du emot *Begäran om en hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19* och får kännedom om att barnet eller den unge ska erbjudas en oral hälsoundersökningen.

Vem ska erbjuda en oral hälsoundersökning?

Regionen ska på initiativ av socialnämnden erbjuda barn eller en ung person (18–20 år) en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet av ett inleds.²⁵

Om barnet eller den unge inte är folkbokförd i en kommun i regionen, t.ex. vid en HVB-placering, är det inte reglerat vem som är skyldig att erbjuda undersökningen. När barnet eller den unge placeras i ett HVB sker som huvudregel ingen ändring i barnets eller den unges folkbokföring. Barnet eller den unge är vanligtvis fortsatt folkbokförd i den kommun som placerade hen.²⁶

Det kan finnas rutiner för hur begäran ska hanteras

Regioner och kommuner ska ingå en överenskommelse om ett samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.²⁷ I er regionala överenskommelse kan det bland annat finnas rutiner för vilken mottagning som ska genomföra hälsoundersökningen. Det finns dock inga författningskrav på att hälsoundersökningen ska ingå i överenskommelsen.

Vårdgivaren kan utöver överenskommelsen ha fastställt processer och rutiner för hur en begäran ska hanteras i syfte att barnet eller den unge ska få en god vård.²⁸

Du kan vända dig till länens utvecklingsledare för barn och unga, som SKR leder, för att få mer information om er regionala överenskommelse.

Kontaktpersoner i Nätverket för den sociala barn- och ungdomsvården,
www.skr.se

25. Se 1 § lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

26. Se 9 § folkbokföringslagen (1991:481).

27. Se 5 kap. 1d § SoL och 16 kap. 3 § tredje stycket HSL.

28. Se 4 kap. SOSFS 2011:9.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
4	Hämta in samtycke till att hämta in uppgifter om barnets/den unges orala hälsa	Tandvården	Kunna hämta in uppgifter

I detta steg behöver du hämta in samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge för att få ta del av uppgifter från andra verksamheter som behövs som underlag till hälsoundersökningen. Du kan också behöva hämta in samtycke till själva hälsoundersökningen.

Behövs ett samtycke för att hämta in uppgifter om barnet eller den unges orala hälsa?

Som ett underlag inför hälsoundersökningen ska du hämta in uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa. För att få ta del av uppgifter från andra verksamheter behöver ett samtycke hämtas in.²⁹ Information om vilka uppgifter bör tas in, se steg 5.

Uppgifterna ska hämtas in inför hälsoundersökningen och det behöver därför göras innan själva besöket.³⁰

Samtycke till hälsoundersökningen kan behöva hämtas in i förväg

När barnet och vårdnadshavarna eller den unge kommer på kallat besök är det att se som ett samtycke till hälsoundersökningen. Samtycke behöver då *inte* hämtas in till själva hälsoundersökningen.

Om socialtjänsten har lämnat information i begäran om hälsoundersökningen att *någon annan än vårdnadshavarna* ska följa med barnet på hälsoundersökningen kan samtycke behöva hämtas in från vårdnadshavarna till själva hälsoundersökningen i detta steg. Detta gäller om barnet inte uppnått tillräcklig mognadsgrad att bestämma över sin egen vård. Informationen om att barnet kommer utan vårdnadshavare finns inte alltid i begäran eftersom socialtjänsten kanske inte har den informationen när begäran skickas. Det kan bero på många olika faktorer t.ex. att de inte vet när hälsoundersökningen kommer att ske.

29. Se 4 kap. 2 § PL.

30. Se 10 § HSLF-FS 2019:19.

Vem kan lämna samtycke?

Bedömningen av om det är barnet och/eller vårdnadshavarna som ska samtycka till att uppgifter hämtas in inför hälsoundersökningen ska ske på samma sätt som när ni annars hämtar in uppgifter.³¹ För att kunna avgöra om barnet ensamt kan lämna samtycke behöver en mognadsbedömning göras. Barnet ska ha tillräcklig ålder och mognad för att förstå vad han eller hon samtycker till. Om barnet inte uppnått tillräcklig mognad för att själv besluta om sin sekretess är det vårdnadshavarna som ska ge sitt samtycke. I socialtjänstens begäran av hälsoundersökningen kan det finnas kontaktuppgifter till vårdnadshavarna.

Läs mer

Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården. Artikelnummer 2015-12-22.

Hur hämtas samtycket in?

Ett samtycke kan vara muntligt eller skriftligt.³² Det kan när som helst återkallas genom att den som har lämnat samtycket på något sätt meddelar detta. Uppgift om samtycke ska dokumenteras i patientens journal.³³

Informera om vad samtycket avser

För att barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge ska kunna lämna samtycke behöver de få information om vad samtycket avser. Informationen kan t.ex. innehålla från vilka verksamheter uppgifter ska begäras från och vilka uppgifter det handlar om. Du behöver ta ställning till på vilket sätt information lämnas med hänsyn till mottagarens behov.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller hemlighållande av vistelseort

Det är viktigt att du uppmärksammar om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följer de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs när samtycke ska hämtas in.

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver du även vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort, dvs. ett beslut av socialnämnden att inte röja barnets eller den unges vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare.³⁴ Socialtjänsten kan ha lämnat information om att ett sådant beslut finns t.ex. i begäran om hälsoundersökningen.

31. Jfr 12 kap. 2 § OSL.

32. 4 kap. 2 § PL.

33. Se 5 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLFS 2016:40) om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården och JO 2011/12 s 557.

34. Se 14 § andra stycket LVU.

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter med hänvisningar om var du kan läsa mer.

Om samtycke inte lämnas till att hämta in uppgifter om barnet eller den unges orala hälsa

När barnet eller den unge är placerat enligt SoL

Om samtycke inte lämnas får du göra en bedömning i varje enskilt fall om sekretessen går att bryta med stöd av någon annan sekretessbrytande bestämmelse.

När barnet eller den unge är placerat enligt LVU

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU och du inte får samtycke till att hämta in uppgifter om barnet eller den unges hälsa, behöver du kontakta socialsekreteraren. Socialsekreteraren får då göra en bedömning i varje enskilt ärende om socialnämnden har bestämmanderätt i frågan. Uppgift om att barnet eller den unge är placerat enligt LVU och kontaktuppgifter till socialsekreteraren finns i socialtjänstens begäran om hälsoundersökningen.

Under tiden för vård enligt LVU ska socialnämnden bestämma över barnet eller den unges personliga förhållanden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården.³⁵ Det är inte helt klart vilka frågor som socialnämnden har bestämmanderätt över. Av förarbeten framgår att det bl.a. kan gälla frågor om medicinsk vård eller behandling.

Barn kan också med beaktande av ålder och mognad ha rätt att själva bestämma i frågor om tandvård och då är det barnet själv och inte vårdnadshavarna eller socialtjänsten som kan samtycka.³⁶

Om det inte går att få ett samtycke till att hämta in uppgifter om barnet eller den unges hälsa inför hälsoundersökningen ska hälsoundersökningen ändå erbjudas och genomföras utifrån de uppgifter som finns tillgängliga.

35. Se 11 § fjärde stycket LVU.

36. Jfr 4 kap. 3 § PL och 6 kap 11 § föräldrabalken, FB.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
5	Hämta in uppgifter om barnets/den unges orala hälsa	Tandvården	Få underlag till hälsoundersökningen

I detta steg ska du hämta in uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa som en del i förberedelsen för att kunna genomföra hälsoundersökningen.

Uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa ska hämtas in

Som ett underlag inför hälsoundersökningen ska vårdgivaren hämta in uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa, om sådana uppgifter finns och det inte föreligger hinder enligt bestämmelser eller tysnadsplikt. Uppgifterna ska hämtas in innan själva hälsoundersökningen.³⁷

Det är tandvårdens ansvar, enligt föreskriften om hälsoundersökningen, att hämta in uppgifterna som ett underlag inför hälsoundersökningen.³⁸

Syftet med underlaget är att vårdgivaren ska få en så heltäckande bild som möjligt av vilka behov barnet eller den unge kan ha och hur pass omfattande hälsoundersökningen behöver vara.

Vilka uppgifter ska hämtas in?

Den som ansvarar för att genomföra hälsoundersökningen får bedöma vilken information som behöver hämtas in för att kunna fullgöra en hälsoundersökning utifrån gällande föreskrift. De allmänna råden i HSLF-FS 2019:19 anger vilka uppgifter som bör hämtas in.

Uppgifter som bör hämtas in om den orala hälsan enligt Socialstyrelsens allmänna råd, är journal från

- tandvården,
- barnhälsovården, och
- socialnämndens personakt om barnets eller den unges orala hälsa.³⁹

Uppgifter om barnet eller den unges orala hälsa kan finnas i socialtjänstens begäran om hälsoundersökningen

Notera att socialtjänsten redan i begäran om hälsoundersökningen kan ha lämnat uppgifter gällande barnets eller den unges orala hälsa och/eller vårdkontakter om sådana finns i barnets eller den unges personakt hos socialtjänsten.

37. Se 10 § HSLF-FS 2019:19.

38. Se 10 § HSLF-FS 2019:19.

39. Se allmänna råd till 10 § HSLF-FS 2019:19.

Det kan även finnas information i begäran om att socialtjänsten inte har information om barnet eller den unges orala hälsa. Placerade barn och unga har ofta saknat relevanta kontakter med vården under sin uppväxt.⁴⁰ Många gånger har de enbart haft oregelbunden kontakt med tandvården eller ingen kontakt alls.⁴¹ En bidragande orsak till detta kan vara att placerade barn och unga flyttar oftare än andra barn, både när de är placerade och under perioder då de inte är placerade.⁴² Det kan betyda att det saknas information om barnets eller den unges orala hälsa både hos socialtjänsten och tandvården.

---

40. Se Health care in Europe for children in societal out-of-home care. MOCHA Models of Child Health Appraised; 2018. Vinnerljung B, Hjern A och Munhälsa och tandvård för placerade barn. Socialstyrelsen; 2020.

41. Munhälsa och tandvård för placerade barn. Socialstyrelsen, 2020.

42. Se Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU. Placeringsmönster t.o.m. år 2020 bland barn och unga födda 1990–2004. Socialstyrelsen, 2023.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
6	Lämna ut uppgifter om den orala hälsan om sådana uppgifter finns i personakten	Socialsekreteraren	Ge tandvården underlag till hälsoundersökningen

I detta steg kan socialsekreteraren behöva lämna ut uppgifter från personakten, om det finns, gällande barnets eller den unges orala hälsa vid en begäran från tandvården.

Bedöm om uppgifterna kan lämnas ut

Om tandvården begär uppgifter om barnet eller den unge inför en hälsoundersökning behöver socialsekreteraren bedöma om uppgifterna kan lämnas ut med hänsyn till sekretessen. Det krävs i regel samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge för att häva sekretessen.

Även om tandvården har fått ett samtycke, se steg 4, behöver socialsekreteraren ändå göra en bedömning av om det går att stödja sig på samtycket för att kunna lämna ut uppgifterna. Socialsekreteraren behöver bedöma om samtycket omfattar de uppgifter som ska lämnas ut, om det uppfyller de krav som finns på samtycke t.ex. att det inte får vara för generellt utformat, se mer om detta nedan. I annat fall behöver ett nytt samtycke hämtas in.

Om ett nytt samtycke behöver hämtas in

Om socialsekreteraren bedömer att det samtycke som tandvården hämtat in inte går att stödja sig på för att kunna lämna ut information gällande barnet eller den unges orala hälsa behöver socialsekreteraren hämta in ett nytt samtycke. Vem som ska lämna samtycke behöver bedömas i varje enskilt ärende.

Hur hämtas samtycket in?

Det finns inget krav på att ett samtycke ska vara skriftligt. JO har dock uttryckt att man inom socialtjänsten i regel bör inhämta ett uttryckligt och skriftligt samtycke eftersom det kan bli fråga om att lämna ut uppgifter av mer känslig karaktär.⁴³ Ett skriftligt samtycke skulle därför kunna bli aktuellt i ett detta sammanhang. Samtycket ska dokumenteras genom exempelvis en journalanteckning.⁴⁴ Dokumentationen bör enligt JO ske på ett sådant sätt att risk för missförstånd och felbedömningar kan undvikas.⁴⁵

43. Se JO 1990/91 s. 366.

44. Se 5 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.

45. Se JO 2011/12 s. 557.

Av dokumentationen ska det framgå

- vilka andra myndigheter eller personer som får kontaktas och
- i vilket syfte samt
- när samtycket har lämnats.⁴⁶

Ett samtycke får inte vara för generellt

Ett samtycke får inte vara så generellt formulerat att det innebär att personen avstår från all sin sekretess gentemot en viss myndighet eller tjänsteman. Till exempel bör man, enligt JO, vara noggrann när man utformar ett skriftligt samtycke, så att samtycket inte blir mer omfattande än vad den enskilde avsett.

Ett samtycke kan återkallas

Ett samtycke kan när som helst återkallas. Det görs genom att den som har lämnat samtycket på något sätt meddelar att den inte längre samtycker.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller hemlighållande av vistelseort

Det är viktigt att socialsekreteraren uppmärksammar om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följer de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs i detta steg.

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver socialsekreteraren även vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort, dvs. ett beslut av socialnämnden att inte röja barnets eller den unges vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare.⁴⁷ Socialtjänsten kan ha lämnat information om att ett sådant beslut finns t.ex. i begäran om hälsoundersökningen.

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter med hänvisningar om var man kan läsa mer.

Om samtycke saknas till att lämna ut uppgifter om barnets eller den unges orala hälsa

När barnet eller den unge är placerat enligt SoL

Om samtycke inte lämnats får en bedömning i varje enskilt fall göras av om sekretessen går att bryta med stöd av någon annan sekretessbrytande bestämmelse.

46. 5 kap. 5 § SOSFS 2014:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM eller LSS.
47. Se 14 § andra stycket LVU.

När barnet eller den unge är placerat enligt LVU

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver socialsekreteraren göra en bedömning i varje enskilt ärende om socialnämnden har bestämmanderätt i frågan och t. ex. kan samtycka i vårdnadshavarnas ställe när det gäller ett barn.

Under tiden för vård enligt LVU ska socialnämnden bestämma över barnet eller den unges personliga förhållanden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården.⁴⁸ Det är inte helt klart vilka frågor som socialnämnden har bestämmanderätt över. Av förarbeten framgår att det bl.a. kan gälla frågor om medicinsk vård eller behandling.

Barn kan också med beaktande av ålder och mognad ha rätt att själva bestämma i frågor om tandvård och då är det barnet själv och inte vårdnadshavarna eller socialtjänsten som kan samtycka.⁴⁹

---

48. Se 11 § fjärde stycket LVU.

49. Jfr 4 kap. 3 § PL och 6 kap 11 § FB.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
7	Boka tid och skicka kallelse	Tandvården	Erbjuda en oral hälsoundersökning

I detta steg ska du boka tid och skicka kallelsen för att erbjuda barnet eller den unge en oral hälsoundersökning.

När ska en oral hälsoundersökning bokas?

En hälsoundersökning kan erbjudas såväl före som under placeringen av barnet eller den unge men ska ske i nära anslutning till att placeringen inleds.⁵⁰ Vad som i tid menas med att hälsoundersökningen ska ske ”i nära anslutning” finns inte närmare förklarat i lag eller förarbeten. Inom vilken tid en hälsoundersökning kan erbjudas påverkas av att det underlag som behövs inför hälsoundersökningen har inkommit och att den tandvårdspersonal som ska genomföra hälsoundersökningen hinner ta del av underlaget.

Vilken information ska kallelsen innehålla?

Vad kallelsen till hälsoundersökningen ska innehålla är inte reglerat. Det är generellt reglerat att vårdgivaren ska ta hänsyn till mottagarens behov av information. Informationen ska anpassas till mottagarens ålder, mognad, erfarenhet, språkliga bakgrund och andra individuella förutsättningar.⁵¹ En bra och tydlig information i kallelsen ger barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge förutsättningar att förbereda sig inför hälsobesöket och att hantera eventuella frågeställningar, tankar och funderingar.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller hemlighållande av vistelseort

Det är viktigt att du uppmärksammar om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följer de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs i kallelsen.

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver du även vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort, dvs. ett beslut av socialnämnden att inte röja barnets vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare.⁵² Socialtjänsten kan ha lämnat information om att ett sådant beslut finns t.ex. i begäran om hälsoundersökningen.

50. Prop. 2016/17:59 s. 51.

51. Se 3 kap. 1, 4–7 §§ PL.

52. Se 14 § andra stycket LVU.

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter med hänvisningar om var du kan läsa mer.

Vart ska kallelsen skickas?

Kallelsen till den orala hälsoundersökningen skickas till adressen som socialtjänsten uppgett i *Begäran om en hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19*. Det är socialtjänstens ansvar att lämna uppgifter i begäran om vart kallelsen ska skickas.

Barnets kallelse ska inte alltid skickas till vårdnadshavarnas adress. När det t.ex. gäller ett barn kan det vara någon annan än en vårdnadshavare som ska följa med till hälsoundersökningen.

Om du är tveksam gällande adressen eller om du saknar uppgifter kontakta ansvarig socialsekreterare, kontaktuppgifter ska finnas i begäran.

Om barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge tackar nej till hälsoundersökningen när de har fått kallelsen

Regionens ansvar är att *erbjuda* hälsoundersökningen. Om barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge tackar nej till hälsoundersökningen då de fått kallelsen behöver du kontakta ansvarig socialsekreterare och meddela detta. Kontaktuppgifter finns i socialtjänstens begäran om hälsoundersökningen. Det kan i detta läge exempelvis finnas möjlighet för socialtjänsten att arbeta med motiverande samtal.

Är barnet eller den unge placerat enligt LVU har socialnämnden tagit över bestämmanderätt i den utsträckning det behövs för att genomföra vården.⁵³ Det kan bland annat gälla frågor som medicinsk vård eller behandling. Att socialnämnden kan besluta om viss vård och behandling innebär dock inte att det finns rättslig grund för att fysiskt påtvinga någon att genomgå en hälsoundersökning.⁵⁴

53. Prop. 1979/80:1 s. 596-597 och prop. 1989/90:28 s. 105.

54. Jfr 2 kap. 6 § RF, prop. 2017/18:169 s. 95 och SOU 2015:71 s. 718-719.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
8	Genomföra en oral hälsoundersökning	Tandvården	Få underlag till steg 9

I detta steg ska du genomföra en oral hälsoundersökning enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2019:19) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet.

Vem ska genomföra den orala hälsoundersökningen?

Det är inte reglerat vem som ska utföra den orala hälsoundersökningen. Vårdgivaren får ta ställning till vem som är lämplig att utföra den.

Vad ska ingå i den orala hälsoundersökningen?

Enligt föreskriften ska följande ingå:

- En genomgång av de uppgifter som hämtats in om barnets eller den unges orala hälsa.
- Undersökningar som behöver göras av barnets eller den unges orala hälsa.
- Provtagningar som behövs av barnet/den unge.
- Ett samtal med barnet eller den unge.⁵⁵

Den orala hälsoundersökningen behöver genomföras så att den kan utgöra ett underlag för den bedömning som ska göras av barnet eller den unges orala hälsotillstånd samt vårdbehov.⁵⁶ Se steg 9.

I bedömningen som ska göras bör det ingå om barnet eller den unge har

- extraorala avvikelser,
- orala sjukdomar,
- risk och orsaksfaktorer för orala sjukdomar, och
- avvikelser i bettet och bettutveckling.⁵⁷

Anpassa hälsoundersökningen till barnet

Hälsoundersökningen bör anpassas till:

- barnets ålder och mognad,
- barnets eller den unges behov av kommunikationsstöd,
- kontinuitet i tidigare tandvårdsbehandling, och
- barnets eller den unges förmåga att kunna samarbeta vid undersökningen.⁵⁸

Om det finns anledning att anta att barnet eller den unge kan ha varit utsatt för omsorgsbrister, övergrepp eller trauma bör detta beaktas vid hälsoundersökningen.⁵⁹

55. Se 11 § HSLF-FS 2019:9.

56. Se 12 och 13 §§ HSLF-FS 2019:19.

57. Se allmänna råd till 12 § HSLF-FS 2019:19.

58. Se allmänna råd till 11 § HSLF-FS 2019:19.

59. Se allmänna råd till 11 § HSLF-FS 2019:19.

Ett samtal med barnet eller den unge ska ingå i hälsoundersökningen.

Att samtala med barnet eller den unge är viktigt både för att hämta in barnets eller den unges synpunkter och för att ta tillvara dess rättigheter. Barnet har rätt till inflytande utifrån ålder och mognad, att uttrycka sina åsikter och bli hörd i alla frågor som rör barnet. Rätten innebär också att få avstå från att uttrycka sina åsikter.⁶⁰

I samtalet med barnet eller den unge är det inte bara viktigt att lyssna på barnet eller den unge utan också att ge relevant information. Att få information är en grundläggande förutsättning för att vara delaktig. Det innebär att det i vissa fall kan finnas behov av tolk eller andra kommunikationsstöd.

Några exempel på vilken information som kan ges:

- syftet med hälsoundersökningen
- vilka undersökningar ska göras och varför
- vilka prover som ska tas och varför
- vilka uppgifter som framkommit i det underlag som tandvården tagit del av och eventuella slutsatser och bedömningar utifrån denna.

Barnet eller den unge ska som patient få information bland annat om de metoder som finns för undersökningen.⁶¹ När patienten är ett barn ska även barnets vårdnadshavare få information.⁶²

Läs mer

Att samtala med barn – Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården. Artikelnummer 2018-11-14.

Vad ska jag göra om barnet kommer utan vårdnadshavare?

När barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge kommer på kallat besök är det att se som ett samtycke till hälsoundersökningen.

Om barnet kommer själv eller med någon annan än vårdnadshavaren och du bedömer att barnet har bestämmanderätt över sin egen vård är det också att se som ett samtycke till hälsoundersökningen. För att kunna avgöra om barnet ensamt kan lämna samtycke måste du göra en mognadsbedömning. Det centrala för bedömningen är om barnet kan anses moget nog att ensam få ge sitt samtycke är om barnet förstår innebörden av undersökningen.

Om barnet kommer utan vårdnadshavarna och du gör bedömningen att barnet inte uppnått tillräcklig mognad för att själv besluta över sin vård behöver vårdnadshavarna samtycka till hälsoundersökningen. Hur en sådan situation, om samtycke saknas, ska hanteras behöver avgöras i varje enskilt fall. Det finns ingen vägledning i gällande regelverk eller förarbetena för en sådan situation.

60. Se barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (CRC/C/GC/12).

61. Se 3 b § TvL.

62. Se 3 b § andra stycket TvL.

Notera att ett sådant samtycke kan ha hämtats in i steg 4, se under rubriken *Samtycke till hälsoundersökningen kan behöva hämtas in*.

Om barnet är placerat enligt LVU

Om barnet är placerat enligt LVU och inte uppnått ålder och mognad för att själv samtycka till hälsoundersökningen så behöver du kontakta socialsekreteraren som får göra en bedömning i det enskilda ärendet om hälsoundersökningen kan genomföras utan vårdnadshavarnas samtycke.

Uppgift om att barnet är placerat enligt LVU och kontaktuppgifter till socialsekreteraren finns i socialtjänstens begäran om hälsoundersökningen.

Läs mer

Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården. Artikelnummer 2015-12-22.

Vad ska jag göra om barnet eller den unge inte kommer till hälsoundersökningen?

Regionens ansvar är att erbjuda hälsoundersökningen. Om barnet eller den unge inte kommer till hälsoundersökningen, kontakta ansvarig socialsekreterare och meddela att hälsoundersökningen inte kan genomföras. Kontaktuppgifter till ansvarig socialsekreterare ska finnas på begäran om hälsoundersökningen.

Socialtjänsten har i detta läge möjlighet att arbeta med motiverande samtal och vissa fall kan förutsättningar för ett omhändertagande enligt LVU finnas. Är barnet eller den unge placerat enligt LVU kan socialnämnden i vissa fall besluta att hälsoundersökningen ändå ska genomföras.⁶³ Om barnet eller den unge inte kommer till hälsoundersökningen avgör socialtjänsten i varje enskilt fall vad som behöver göras.

63. Se 11 § fjärde stycket LVU.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
9	Göra en bedömning barnet eller den unges orala hälsotillstånd och vårdbehov	Tandvården	Kunna tillgodose eventuellt vårdbehov och få underlag till utlåtandet till socialtjänsten

I detta steg ska du göra en bedömning av det orala hälsotillståndet och av vilket vårdbehov barnet eller den unge har. Bedömningen utgör också underlag till att kunna planera för fortsatt vård vid behov och ett underlag för det utlåtande som ska skickas till socialtjänsten, se steg 12.

En bedömning ska göras av den orala hälsa och vårdbehov

Med utgångspunkt i vad som har framkommit vid hälsoundersökningen ska du göra en bedömning av barnets eller den unges orala hälsotillstånd.

I bedömningen bör enligt föreskriftens allmänna råd ingå om barnet eller den unge har

- extraorala avvikelser,
- orala sjukdomar,
- risk och orsaksfaktorer för orala sjukdomar, och
- avvikelser i bettet och bettutveckling.⁶⁴

Du ska även göra en bedömning av vilket vårdbehov barnet eller den unge har. Bedömningen kan föranleda fortsatta kontakter med tandvården för barnet eller den unge. Bedömningen ska sedan dokumenteras i ett utlåtande till socialtjänsten, se steg 12.

Om er vårdinstans inte kan ge den vård som behövs ska barnet eller den unge remitteras till någon annan vårdgivare.⁶⁵ Se steg 12.

Vem ska erbjuda barnet eller den unge tandvård om det finns behov?

Regionen där barnet eller den unge är folkbokförd är skyldig att erbjuda regelbunden och fullständig tandvård till alla barn och unga bosatta i regionen till och med det år de fyller 23 år.⁶⁶ Det är folktandvården, eller annan vårdgivare som regionen slutit avtal med, som svarar för barn- och ungdomstandvården.

Tandvårdens system är baserat på folkbokföringsadress. Det innebär att den

64. Se allmänt råd till 12 § HSLF-FS 2019:19.

65. 13 § HSLF-FS 2019:19.

66. Se 7 § TvL.

region som barnet eller den unge är folkbokförd i ansvarar för att erbjuda och finansiera tandvården. Om barnet eller den unge inte är folkbokförd i regionen där den orala hälsoundersökningen har utförts måste barnets eller den unges hemregion alltid kontaktas innan en planerad tandvårdsbehandling påbörjas. Akuttandvård kan däremot alltid utföras.

Vissa regioner har tagit fram rutiner för barn och unga som önskar få fullständig tandvård i annan region. Ett exempel på det är att vårdavtal kan upprättas med barnets eller den unges hemregion. Hur rutinerna är utformade skiljer sig dock åt mellan regionerna. SKR har kontaktuppgifter för respektive region som har rutiner för barn och unga som behöver tandvård i en annan region än där barnet eller den unge är bokförd.

Kontaktuppgifter tandvård | SKR

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
10	Informera om vad hälsoundersökningen har visat	Tandvården	Tillgodose barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge rätt till information och delaktighet

I detta steg ska du ge information till barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge om vad den orala hälsoundersökningen har visat för att tillgodose deras rätt till information och delaktighet. Vid behov kan även ett samtycke hämtas in för att kunna skicka en remiss.

Vem har rätt till information?

Barn och unga, oavsett ålder, har samma rätt till information som vuxna patienter.⁶⁷

Allmänt gäller att när patienten är ett barn ska även barnets vårdnadshavare informeras.⁶⁸ Utgångspunkten i lagstiftningen är att vårdnadshavarna har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnet.⁶⁹ Det innebär att de som regel även har rätt att ta del av uppgifter som rör barnet. Informationen får inte lämnas om bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt hindrar detta.⁷⁰

En uppgift får t.ex. inte lämnas ut till vårdnadshavarna om det kan antas att barnet lider betydande men om uppgiften röjs. I förarbetena anges som exempel att den unge kan skadas allvarligt psykiskt, fysiskt eller på annat sätt. I praktiken innebär det att det ska finnas information som tyder på att en vårdnadshavare skulle missbruka uppgifterna i något avsevärt avseende.⁷¹ Sekretess med hänsyn till betydande men kan vara aktuellt oberoende av barnets ålder, således även när det rör sig om yngre barn.

Om vårdnadshavare, som har rätt att få information, inte deltar vid hälsobesöket måste information lämnas på annat lämpligt sätt. Uppgifter om vem som är barnets vårdnadshavare finns på den *Begäran om en hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19* som socialtjänsten skickade för att initiera hälsoundersökningen.

I takt med att barnet blir äldre, mognare och får en ökad självbestämmanderätt övergår rätten att förfoga över sekretessen mer och mer till barnet.

Läs mer

Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården. Artikelnummer 2015-12-22.

67. Prop. 2013/14:106 s. 116.

68. Se 3b § andra stycket TvL.

69. Se 6 kap. 11 § FB.

70. Se 12 kap. 3 § OSL.

71. Prop. 1988/89:67. s. 38 och prop. 2008/09:150 s. 370 f.

Informera om resultatet av den orala hälsoundersökningen

Du ska ge information till barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge om barnet eller den unges tandhälsotillstånd och de behandlingsmetoder som står till buds.⁷²

Om barnet eller den unge har lämnat information om sin hälsa kan det vara lämpligt att berätta hur informationen har tagits om hand.

Om det finns behov av att skicka en remiss

Ett samtycke behöver hämtas in om en remiss behöver skickas för att tillgodose vårdbehovet. Det kan vara lämpligt att hämta in i detta steg. Se steg 11 för information om att hämta in samtycke och att skicka remiss.

---

72. Se 3b § TvL

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
11	Remittera till annan vårdgivare vid behov	Tandvården	Bidra till att barnet/den unge ska få den vård som behövs

I detta steg remitterar du till annan vårdgivare om ni själva inte kan ge den vård som behövs.

Remittera för att tillgodose barnet eller den unges behov av vård och behandling

Om bedömningen vid hälsoundersökningen är att barnet eller den unge är i behov av fortsatt vård och behandling och ni inte kan erbjuda detta ska barnet eller den unge remitteras för vård till annan vårdgivare.⁷³

När det blir aktuellt att skriva sådan remiss, använd de rutiner som ska finnas i er verksamhet om hur remisser ska hanteras och bevakas.⁷⁴

Behövs ett samtycke för att skicka en remiss?

Du behöver hämta in samtycke för att kunna skicka en remiss. Det kan vara lämpligt att hämta in samtycket i steg 10 när information om hälsoundersökningen ges.

Vem kan lämna samtycke?

Bedömningen av om det är barnet och/eller vårdnadshavarna som ska samtycka till att en remiss skickas ska ske på samma sätt som när ni annars skickar en remiss.⁷⁵ För att kunna avgöra om barnet ensamt kan lämna samtycke behöver en mognadsbedömning göras. Barnet ska ha tillräcklig ålder och mognad för att förstå vad han eller hon samtycker till. Om barnet inte uppnått tillräcklig mognad för att själv besluta om sin sekretess är det vårdnadshavarna som ska ge sitt samtycke. I socialtjänstens begäran av hälsoundersökningen kan det finnas kontaktuppgifter till vårdnadshavarna.

Läs mer

Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården. Artikelnummer 2015-12-22.

73. Se 13 § HSLF-FS 2019:19.

74. Se 3 § SOSFS 2004:11.

75. Jfr 12 kap. 2 § OSL.

Hur hämtas samtycke in?

Ett samtycke kan vara muntligt eller skriftligt. Det kan när som helst återkallas genom att den som har lämnat samtycket på något sätt meddelar detta. Uppgift om samtycke ska dokumenteras i patientens journal.⁷⁶

Varje vårdgivare ansvarar för att skapa rutiner för hur samtycken ska inhämtas.⁷⁷ För att barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge ska kunna lämna samtycke behöver de få information om remissen. Du behöver ta ställning till på vilket sätt information lämnas, med hänsyn till mottagarens behov. Information behöver lämnas på ett sätt som anpassats för barnet utifrån individuella förutsättningar och mognadsgrad.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller hemlighållande av vistelseort när du skickar en remiss

Det är viktigt att du uppmärksammar om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följer de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs när en remiss skickas.

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver du även vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort, dvs. ett beslut av socialnämnden att inte röja barnets vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare.⁷⁸ Socialtjänsten kan ha lämnat information om att ett sådant beslut finns t.ex. i begäran om hälsoundersökningen.

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter med hänvisningar om var du kan läsa mer.

Om samtycke inte lämnas till att skicka en remiss

När barnet eller den unge är placerat enligt Sol

Om samtycke till att skicka remissen inte lämnas får du göra en bedömning i varje enskilt fall om sekretessen går att bryta med stöd av någon annan sekretessbrytande bestämmelse.

När barnet eller den unge är placerat enligt LVU

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU och du inte får samtycke till att skicka en remiss behöver du kontakta socialsekreteraren. Uppgift om att barnet eller den unge är placerat enligt LVU och kontaktuppgifter till socialsekreteraren finns i socialtjänstens begäran om hälsoundersökningen. Socialsekreteraren får då göra en bedömning i varje enskilt ärende om socialnämnden har bestämmanderätt.

76. Se 5 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLFS 2016:40) om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården och JO 2011/12 s 557.

77. Se 4 kap. 2–4 §§ SOSFS 2011:9.

78. Se 14 § andra stycket LVU.

Under tiden för vård enligt LVU ska socialnämnden bestämma över barnet eller den unges personliga förhållanden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården.⁷⁹ Det är inte helt klart vilka frågor som socialnämnden har bestämmanderätt över. Av förarbeten framgår att det bl.a. kan gälla frågor om medicinsk vård eller behandling.

Barn kan också med beaktande av ålder och mognad ha rätt att själva bestämma i frågor om tandvård och då är det barnet själv och inte vårdnadshavarna eller socialtjänsten som kan samtycka.⁸⁰

---

79. Se 11 § fjärde stycket LVU.

80. Jfr 6 kap 11 § FB.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
12	Dokumentera bedömningen i ett utlåtande	Tandvården	Utforma underlag till socialtjänstens planering av samhällsvården

I detta steg ska du dokumentera din bedömning i ett utlåtande för att ge socialtjänsten ett underlag för planering av samhällsvården.

Bedömningen ska dokumenteras i ett utlåtande

Du ska, enligt föreskriften, dokumentera de bedömningar som gjorts rörande barnets eller den unges orala hälsotillstånd och vårdbehov i ett utlåtande. Socialnämnden ska få ta del av utlåtandet efter en prövning enligt reglerna om sekretess.⁸¹

Socialnämnden behöver få kännedom om barnets eller den unges eventuella tandvårdsbehov för att kunna planera samhällsvården utifrån det. När hälsobehoven är utredda finns det en bättre möjlighet att säkerställa att barnet eller den unge får de insatser och det stöd som de behöver. Det är därför viktigt att utlåtandet utformas så att socialtjänsten, som saknar medicinsk kompetens, kan förstå och få en bild av barnets eller den unges orala hälsotillstånd, och vårdbehov.

Utlåtandet är att se som ett intyg. Regler om utfärdande av intyg finns i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2018:54) om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården. Föreskriften innehåller bland annat uppgifter om bestämmelser som rör intygsutfärdarens kompetens och ett intygs krav på formell utformning och innehåll. Du som utfärdar ett intyg ska ha den kompetens som krävs för att utfärda intyget.⁸²

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2018:54) om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården.

Läs mer

Nya föreskrifter om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården. Meddelandeblad nr 2/2019. Artikelnummer 2019-3-20.

81. Se 14 § HSLF-FS 2019:19.

82. Se 3 kap. 1 § HSLF-FS 2018:54.

Vad ska utlåtandet innehålla?

I utlåtandet ska du dokumentera bedömningen av:

- orala hälsotillståndet,⁸³
- vilket vårdbehov barnet eller den unge har,⁸⁴
- vilken vård som kan och kommer att erbjudas av vårdgivaren och för vilka vårdbehov remiss kommer att utfärdas.⁸⁵

Om hälsoundersökningen har omfattat delar som framgår i de allmänna råden i föreskriften kan dessa delar också framgå i utlåtandet. Sådana uppgifter kan alltså röra om barnet eller den unge har:

- extraorala avvikelser,
- orala sjukdomar,
- risk och orsaksfaktorer för orala sjukdomar, och
- avvikelser i bettet och bettutveckling.⁸⁶

---

83. Se 10 § HSLF-FS 2019:19.

84. Se 11 § HSLF-FS 2019:19.

85. Se 13 § HSLF-FS 2019:19.

86. Se allmänna råd till 12 § HSLF-FS 2019:19.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
13	Skicka utlåtande till ansvarig socialsekreterare	Tandvården	Ge socialtjänsten underlag för planering av samhällsvården

I detta steg skickar du utlåtandet till ansvarig socialsekreterare för att ge ett underlag för planering av barnets eller den unges samhällsvård.

Utlåtandet ska skickas till ansvarig socialsekreterare

Du ska skicka utlåtandet till ansvarig socialsekreterare. Aktuell adress ska framgå i *Begäran om en hälsoundersökning enligt HSLF-FS 2019:19* som inkommit från socialtjänsten till vårdgivaren. Enligt föreskriften ska socialnämnden få ta del av utlåtandet, om det inte finns hinder enligt bestämmelserna om sekretess i OSL eller tystnadsplikt i PSL.⁸⁷

Utlåtandet behöver inte delges barnet, vårdnadshavarna eller den unge

Barnets och/eller vårdnadshavarnas eller den unges rätt till information och delaktighet har tillgodosetts i steg 10 då de fått information om vad hälsoundersökningen har visat. Det finns inte något krav på att barnet, vårdnadshavarna eller den unge ska få ta del av själva utlåtandet enligt HSLF-FS-2019:19.

Om själva utlåtandet efterfrågas är det att betrakta som en begäran om att ta del av journalhandlingar. Vårdgivaren behöver då ta ställning till om utlåtandet kan lämnas ut i sin helhet, i vissa delar eller inte alls utifrån sekretessreglerna. I det fall en bedömning görs om att inte lämna ut utlåtandet i sin helhet eller inte alls ska vårdgivaren upplysa om att beslutet kan överklagas och vart de kan vända sig för att överklaga beslutet.

⁸⁷. Se 14 § HSLF-FS 2019:19.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
14	Ta del av utlåtandet	Socialsekreteraren	Få underlag för planering av samhällsvården

I detta steg tar socialsekreteraren del av utlåtandet från hälsoundersökningen som en hjälp för att kunna planera samhällsvården.

Varför är utlåtandet viktigt

Utlåtandet är viktigt för att socialtjänsten ska få kännedom om barnets eller den unges eventuella vårdbehov. Det kan utgöra underlag för att

- kunna planera samhällsvården utifrån eventuella vårdbehov,
- säkerställa att barnet eller den unge får de insatser och det stöd som han eller hon behöver.⁸⁸

Kunna planera samhällsvården utifrån eventuella vårdbehov

Den medicinska bedömningen, som hälsoundersökningen lett fram till, kan användas både för socialnämndens planering av samhällsvården och för tandvårdens fortsatta kontakter med barnet eller den unge.⁸⁹

Utlåtandet från hälsoundersökningen kan utgöra underlag till den vårdplan och genomförandeplan som ska upprättas.⁹⁰ Vård- och genomförandeplanen ska bland annat innehålla åtgärder och insatser som andra huvudmän ansvarar för, som t.ex. tandvården.⁹¹

Genomförandeplanen konkretiserar innehållet i vårdplanen och kan t.ex. tydliggöra roller och ansvar mellan socialtjänsten och tandvården.

I genomförandeplanen ska det bland annat framgå vilka åtgärder som planeras för att barnet ska få sina behov tandvård tillgodosedda.⁹² Det innebär att även om det i utredningen inte framkommit några behov av specifika insatser gällande hälsa så ska det i genomförandeplanen ändå finnas en beskrivning av vad nämnden ska göra för att behoven av tandvård ska bli tillgodosedda.

Vårdplanen och genomförandeplanen blir sedan en utgångspunkt för att socialnämnden ska kunna ta sitt ansvar att noga följa vården av barn och unga som är placerade. En del av kravet på att noga följa vården innebär att särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa.⁹³ Se mer under stegen *Under placering*.

88. Se prop. 2016/17:59 s. 33-35.

89. Se prop. 2016/17:59 s. 33 f.

90. Se prop. 2016/17:59 s. 33-35.

91. Se 11 kap. 3 § fjärde stycket SoL

92. Se 7 kap. 3 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende.

93. Se 6 kap. 7 b § SoL och 13 a § LVU.

Säkerställa att barnet eller den unge får de insatser och det stöd som han eller hon behöver

Socialnämnden ansvarar för att barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet får god vård och ska bland annat verka för att barn får den tandvård som de behöver.⁹⁴ Att *verka för* betyder att socialnämnden ska vara aktiv i att få till stånd undersökningar, insatser och behandlingar som barn kan vara i behov av inom bland annat tandvården.⁹⁵ Vid en placering enligt LVU har socialnämnden också tagit över vårdnadshavarens bestämmanderätt i den utsträckning det behövs för att genomföra vården. Det kan bland annat gälla frågor som medicinsk vård eller behandling.⁹⁶

Om socialtjänsten får ta del av utlåtandet när barnet eller den unge redan är placerat kan det innebära att vårdplanen och genomförandeplanen kan behöva revideras. Nya behov gällande barnets hälsa kan ha identifierats vid hälsoundersökningen.

94. Se 6 kap. 1 § tredje stycket och 7 § 3 SoL.

95. Se prop. 2012/13:10, Stärkt stöd och skydd för barn och unga, s. 80 f.

96. Se 11 § fjärde stycket LVU och prop. 1979/80:1 s. 596-597.

2. Under placering – översikt över stegen

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
1	Hämta in information från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge samt familjehemmet, HVB eller stödboendet	Socialsekreteraren	Få underlag till uppföljningen
2	Bedöma behovet av att hämta in information direkt från tandvården	Socialsekreteraren	Förbereda steg 3 och 4
3	Hämta in samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge	Socialsekreteraren	Kunna hämta in information från tandvården
4	Begära information från tandvården vid behov	Socialsekreteraren	Få ett underlag till uppföljningen
5	Hämta in samtycke vid behov	Tandvården	Kunna lämna information om barnets hälsa till socialtjänsten
6	Lämna information om barnets/den unges orala hälsa	Tandvården	Ge underlag till socialtjänstens uppföljning av samhällsvården
7	Justera vårdplanen och/eller genomförandeplanen vid behov	Socialsekreteraren	Tydliggöra insatser och mål som ska uppnås gällande barnets eller den unges orala hälsa

Under placering

– beskrivning av stegen

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
1	Hämta in information från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge samt familjehemmet, HVB eller stödboendet	Socialsekreteraren	Få underlag till uppföljningen

I detta steg ska socialsekreteraren hämta in information om barnets eller den unges orala hälsa inom ramen för uppföljningen av samhällsvården. Informationen hämtar socialsekreteraren in från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge samt familjehemsföräldrarna, personal från HVB eller stödboendet.

Barnets eller den unges hälsa behöver följas upp

Inom ramen för uppföljningen av barnet eller den unges vård inom socialtjänsten behöver socialsekreteraren *kontinuerligt* hämta in information om barnets eller den unges orala hälsa, att de till exempel får tandvård enligt tandvårdslagen.⁹⁷ Detta gäller även om det inte finns specifika insatser gällande barnets eller den unges hälsa.⁹⁸ Ett viktigt underlag för uppföljningen är genomförandeplanen. I den ska det bland annat framgå vilka åtgärder som planeras för att barnet eller den unge ska få sina behov av tandvård tillgodosedda.⁹⁹

Placerade barn och unga har samma rätt till god oral hälsa och regelbunden tandvård som alla barn, och därigenom också rätt till en oral hälsa. Det har t.ex. visat sig att placerade barn och unga har sämre oral hälsa och mer oregelbunden kontakt med tandvården än jämnåriga. Det är därför viktigt att placerade barn och ungas orala hälsa uppmärksammas och att deras rätt till regelbunden tandvård beaktas.¹⁰⁰

Specifika insatser gällande hälsa behöver också följas upp

Inom ramen för uppföljningen behöver socialsekreteraren också stämma av hur det går med de eventuella specifika insatserna gällande barnets eller den unges orala hälsa.

Genomförandeplanen ska beskriva när och hur barnet eller den unge ska kunna tillgodogöra sig åtgärder och insatser som t.ex. tandvården ansvarar för, om det inte möter särskilda hinder.¹⁰¹

97. Se prop. 2012/13:10 s. 81.

98. Se 6 kap. 7 b § andra stycket SoL och 13 a § andra stycket LVU.

99. Se 7 kap. 3 § SOSFS 2012:11.

100. Se Munhälsa och tandvård för placerade barn. Socialstyrelsen, 2020.

101. Se 5 kap. 1 a § andra stycket 4 socialtjänstförordningen (2001:937), SoF.

Barnet eller den unge kan ha olika kontakt med tandvården som behöver följas upp t.ex. utifrån munsjukdomar.

Det kan till exempel vara i form av:

- pågående utredning,
- pågående behandling,
- rutinkontroller.

Hur hämtas informationen in

Socialnämnden ska noga följa samhällsvården främst genom

1. regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas,
2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem, och
4. samtal med vårdnadshavarna.¹⁰²

1. Regelbundna personliga besök

Vid en placering är det viktigt att arbetet med att följa vården bedrivs systematiskt och regelbundet, eftersom samhället har tagit över ansvaret för barnets fostran.¹⁰³ Vikten av regelbunden översyn av barnets omständigheter under en placering framgår även av barnkonventionen.¹⁰⁴

- Den särskilt utsedda socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet och i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.¹⁰⁵
- Bedömningen av hur ofta socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge bör göras fortlöpande under placeringen.¹⁰⁶
- Socialsekreteraren behöver planera och anpassa besökens regelbundenhet och omfattning utifrån det enskilda barnets eller den unges behov och önskemål som kan se olika ut över tid.

2. Enskilda samtal med barnet eller den unge

Samtalet med barnet eller den unge behöver utformas så att det underlättar för barnet eller den unge att beskriva sin situation.

Syftet med samtalet bör bland annat vara att få veta om barnet eller den unge upplever att han eller hon vid behov får tillgång till tandvård.¹⁰⁷

102. Se 6 kap. 7 b § SoL.

103. Se prop. 2012/13:10 s. 76.

104. Se artikel 25 barnkonventionen.

105. Se 6 kap. 7 c § andra stycket SoL.

106. Se AR till 6 kap. 7 b och 7 c §§ SoL i 7 kap. SOSFS 2012:11.

107. Se AR till 6 kap. 7 b och 7 c §§ SoL i 7 kap. SOSFS 2012:11.

3. Samtalen med familjehemsföräldrarna, HVB eller stödboendet

Familjehemsföräldrarnas eller personalen på boendets uppfattning om barnet eller den unges hälsa är viktig. De har i regel aktuell information från barnets eventuella kontakter med tandvården.

4. Samtal med vårdnadshavarna

I uppföljningen ingår även att samtala med vårdnadshavarna. Det gäller oavsett om det är en placering med stöd av SoL eller LVU. De kan också ha information gällande barnets hälsa.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
2	Bedöma behovet av att hämta in information direkt från tandvården	Socialsekreteraren	Förbereda steg 3 och 4

I detta steg bedömer socialsekreteraren om det finns behov av att hämta in information direkt från tandvården gällande barnet eller den unges hälsa. Att hämta in information till uppföljningen handlar om att *noga följa vården*.¹⁰⁸ Det kan också finnas behov av en direktkontakt för att socialsekreteraren ska kunna *verka för* att barnet får den vård han eller hon behöver.¹⁰⁹

När behövs en direktkontakt med tandvården?

För att noga kunna följa samhällsvården

Socialsekreteraren behöver alltid göra en bedömning i det enskilda fallet vilka uppgifter som behöver hämtas in till uppföljningen för att noga kunna följa samhällsvården.

Under samtalen som socialsekreteraren haft, se steg 1, med barnet och vårdnadshavarna eller den unge, familjehemsföräldrarna/personal på HVB eller stödboendet kan det ha kommit fram information som gör att det finns behov av att ta en direktkontakt med tandvården. Det kan t.ex. handla om att socialsekreteraren fått information om en pågående tandvårdskontakt som socialsekreteraren behöver stämma av eller få mer information om från tandvården. Socialsekreteraren behöver i sådana fall

- identifiera vilka kontakter som behöver tas och
- vilken information som behöver hämtas in.

För att kunna verka för att barnet får adekvat tandvård

Även i andra fall kan det bli aktuellt för socialsekreterare att ta en direktkontakt med tandvården. Socialnämnden ska bland annat *verka för* att placerade barn (under 18 år) får den tandvård de behöver.¹¹⁰ Det betyder att socialnämnden ska vara aktiv i att få till stånd undersökningar, insatser och behandlingar som barnet kan vara i behov av inom tandvården.¹¹¹ Detta kan innebära att det finns behov för socialsekreteraren att ta direktkontakt med tandvården.

108. Se 6 kap. 7b § SoL.

109. Se 6 kap. 7 § SoL.

110. Se 6 kap. 7 § SoL

111. Se prop. 2012/13:10 s. 80 f.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
3	Hämta in samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge	Socialsekreteraren	Kunna hämta in information från tandvården

I detta steg behöver socialsekreteraren hämta in samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge för att kunna kontakta tandvården och hämta in uppgifter, om socialsekreteraren har gjort bedömningen i steg 2 att detta behövs.

Behövs ett samtycke för att kontakta tandvården?

Det krävs i regel samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge för att socialsekreteraren ska kunna kontakta tandvården. I detta fall lämnar socialsekreteraren bland annat ut uppgiften att barnet eller den unge är placerat i samhällsvård. Denna uppgift är skyddade av sekretess.

Hur ska samtycket hämtas in?

Det finns inget krav på att ett samtycke ska vara skriftligt. Samtycket ska dokumenteras i t.ex. en journalanteckning.¹¹² Dokumentationen bör enligt JO ske på ett sådant sätt att risk för missförstånd och felbedömningar kan undvikas.¹¹³

Av dokumentationen ska det framgå

- vilka andra myndigheter eller personer som får kontaktas och
- i vilket syfte samt
- när samtycket har lämnats.¹¹⁴

Ett samtycke får inte vara för generellt

Ett samtycke får inte vara så generellt formulerat att det innebär att personen avstår från all sin sekretess gentemot en viss myndighet eller tjänsteman. Till exempel bör man, enligt JO, vara noggrann när man utformar ett skriftligt samtycke, så att samtycket inte blir mer omfattande än vad den enskilde avsett. Om någon mer eller mindre tvingas till ett samtycke kan samtycket också vara ogiltigt.¹¹⁵

Ett samtycke kan när som helst återkallas. Det görs genom att den som har lämnat samtycket på något sätt meddelar att den inte längre samtycker.

112. Se 5 kap. 5 § SOSFS 2014:5.

113. Se JO 2011/12 s. 557.

114. Se 5 kap. 5 § SOSFS 2014:5.

115. Se prop. 1979/80:2 Del A s. 331.

Om samtycke inte lämnas till att hämta in uppgifter

När barnet eller den unge är placerat enligt SoL

Om samtycke inte lämnas får socialsekreteraren göra en bedömning i varje enskilt ärende om sekretessen går att bryta med stöd av någon annan sekretessbrytande bestämmelse.

När barnet eller den unge är placerat enligt LVU

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver socialsekreteraren göra en bedömning i varje enskilt ärende om socialnämnden har bestämmanderätt i frågan.

Under tiden för vård enligt LVU ska socialnämnden bestämma över barnet eller den unges personliga förhållanden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården.¹¹⁶ Det är inte helt klart vilka frågor som socialnämnden har bestämmanderätt över. Av förarbeten framgår att det bl.a. kan gälla frågor om medicinsk vård eller behandling.

Barn kan också med beaktande av ålder och mognad ha rätt att själva bestämma i frågor om hälso- och sjukvård och då är det barnet själv och inte vårdnadshavarna eller socialtjänsten som kan samtycka.¹¹⁷

---

116. Se 11 § fjärde stycket LVU.

117. Jfr 4 kap. 3 § PL och 6 kap 11 § FB.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
4	Begära in information från tandvården vid behov	Socialsekreteraren	Få underlag till uppföljningen

I detta steg begär socialsekreteraren in uppgifter från tandvården till uppföljningen av samhällsvården gällande barnets eller den unges orala hälsa.

Detta görs om socialsekreteraren i steg 2 bedömt att informationen behöver hämtas in direkt från tandvården.

Begära in information från tandvården

Socialsekreteraren behöver alltid göra en bedömning i det enskilda ärendet av vilken information som behöver hämtas in till uppföljningen av samhällsvården och hur den ska hämtas in. Det är bara den information som behövs för att kunna följa samhällsvården som ska hämtas in. Det kan räcka med att få information per telefon men ibland kan det behövas skriftlig information.

För att det ska bli tydligt för den som ska lämna uppgifterna behöver socialsekreteraren ge information om:

- vilka uppgifter som behövs,
- vad de ska användas till,
- om uppgifterna ska lämnas skriftligt eller muntligt.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller hemlighållande av vistelseort

Det är viktigt att uppmärksamma om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följa de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs i vid kontakter i ärendet.

Det är också viktigt att vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort enligt LVU och beakta bestämmelserna om det.¹¹⁸ Socialnämnden kan ha beslutat om att inte röja barnets vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare om barnet eller den unge är placerat med stöd av LVU.¹¹⁹ Beslutet ska finnas dokumenterat i barnets akt hos socialtjänsten.¹²⁰

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter med hänvisningar om var man kan läsa mer.

118. Se 14 § andra stycket 2 LVU.

119. Se 14 § andra stycket 2 LVU.

120. Se 11 kap. 5 § första stycket SoL.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
5	Hämta in samtycke vid behov	Tandvården	Kunna lämna information om barnets eller den unges hälsa till socialtjänsten

I detta steg behöver du göra en sekretessprövning och eventuellt hämta in samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge för att kunna lämna ut uppgifter om barnets orala hälsa.

Bedöm om information kan lämnas

Även om socialtjänsten har fått ett samtycke, se steg 3, behöver du ändå göra en bedömning av om det går att stödja sig på samtycket för att kunna lämna ut uppgifterna. Du behöver bedöma om samtycket omfattar de uppgifter som ska lämnas ut, om det uppfyller de krav som finns på samtycke t.ex. att det inte får vara för generellt utformat. I annat fall behöver ett nytt samtycke hämtas in.

Om ett nytt samtycke behöver hämtas in

Om du gör bedömningen att det samtycke som socialtjänsten hämtat in inte går att stödja sig på för att kunna lämna ut information gällande barnet eller den unges orala hälsa behöver ett nytt samtycke hämtas in.

Bedömningen av om det är barnet och/eller vårdnadshavarna som ska samtycka till att uppgifter lämnas ut till socialtjänsten ska ske på samma sätt som när ni annars lämnar ut uppgifter.¹²¹ För att kunna avgöra om barnet ensamt kan lämna samtycke behöver en mognadsbedömning göras. Barnet ska ha tillräcklig ålder och mognad för att förstå vad han eller hon samtycker till. Om barnet inte uppnått tillräcklig mognad för att själv besluta om sin sekretess är det vårdnadshavarna som ska ge sitt samtycke.

Ett samtycke kan vara muntligt eller skriftligt och det kan när som helst återkallas genom att den som har lämnat samtycket på något sätt meddelar detta. Uppgift om samtycke ska dokumenteras i patientens journal.¹²²

Varje vårdgivare ansvarar för att skapa rutiner för hur samtycken ska inhämtas.¹²³

Läs mer

Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården. Artikelnummer 2015-12-22.

121. Jfr 12 kap. 2 § OSL.

122. Se 5 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLFS 2016:40) om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården och JO 2011/12 s 557.

123. Se 4 kap. 2–4 §§ SOSFS 2011:9.

Hur hämtas ett samtycke in?

Ett samtycke kan vara muntligt eller skriftligt.¹²⁴ Det kan när som helst återkallas genom att den som har lämnat samtycket på något sätt meddelar detta. Uppgift om samtycke ska dokumenteras i patientens journal.¹²⁵

Informera om vad samtycket avser

För att barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge ska kunna lämna samtycke behöver de få information om vad samtycket avser. Du behöver ta ställning till på vilket sätt information lämnas, med hänsyn till mottagaren behov.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller hemlighållande av vistelseort

Det är viktigt att du uppmärksammar om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följer de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs när samtycke ska hämtas in.

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver du även vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort, dvs. ett beslut av socialnämnden att inte röja barnets vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare.¹²⁶ Socialtjänsten kan ha lämnat information om att ett sådant beslut finns t.ex. i begäran om hälsoundersökningen.

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter med hänvisningar om var du kan läsa mer.

Om samtycke inte lämnas till att lämna ut uppgifter om barnet eller den unges hälsa

När barnet är placerat enligt SoL

Om samtycke inte lämnas får du göra en bedömning i varje enskilt fall om sekretessen går att bryta med stöd av någon annan sekretessbrytande bestämmelse.

124. 4 kap. 2 § PL

125. Se 5 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLFS 2016:40) om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården och JO 2011/12 s 557.

126. Se 14 § andra stycket LVU.

När barnet eller den unge är placerat enligt LVU

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU och du inte får samtycke behöver du kontakta socialsekreteraren som behöver göra en bedömning i varje enskilt ärende om uppgifterna går att lämna ut utan samtycke.

Under tiden för vård enligt LVU ska socialnämnden bestämma över barnet eller den unges personliga förhållanden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården.¹²⁷ Det är inte helt klart vilka frågor som socialnämnden har bestämmanderätt över. Av förarbeten framgår att det bl.a. kan gälla frågor om medicinsk vård eller behandling.

Barn kan också med beaktande av ålder och mognad ha rätt att själva bestämma i frågor om tandvård och då är det barnet själv och inte vårdnadshavarna eller socialtjänsten som kan samtycka.¹²⁸

Om uppgifter inte kan lämnas ut

I de fall tandvården inte kan tillmötesgå en begäran i sin helhet är det att tolka som avslag på begäran. Socialtjänsten ska i dessa fall informeras om att de har rätt till ett skriftligt avslagsbeslut med överklagandehänvisning. Socialtjänsten kan då överklaga beslutet.

---

127. Se 11 § fjärde stycket LVU.

128. Jfr 6 kap 11 § FB.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
6	Lämna information om barnets eller den unges orala hälsa	Tandvården	Ge underlag till socialtjänstens uppföljning av samhällsvården

I detta steg ska du utifrån socialtjänstens begäran och din sekretessprövning i steg 5, lämna den efterfrågande informationen till socialtjänsten så att de får underlag till uppföljningen av samhällsvården.

Hur ska information lämnas ut?

Du behöver ta ställning till i vilken omfattning och i vilken form informationen ska lämnas ut, mot bakgrund av hur begäran är utformad. Ett utlämnande av begärda uppgifter kan göras muntligen. Utlämnande av begärd information ska ske skyndsamt.¹²⁹

När information lämnas ut ska detta antecknas i barnets eller den unges journal. I patientjournalen ska det dokumenteras vem som har fått handlingen, avskriften eller kopian och när den har lämnats ut.¹³⁰

129. Se 2 kap. 16 § tryckfrihetsförordningen.

130. Se 3 kap. 11 § PDL.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
7	Justera vårdplanen och genomförandeplanen vid behov	Socialekreterare	Tydliggöra insatser och mål som ska uppnås gällande barnets eller den unges hälsa

I detta steg kan socialekreteraren behöva justera genomförandeplanen och eventuellt vårdplanen om det framkommit ny information gällande barnets hälsa under i uppföljningen av samhällsvården.

Både genomförandeplanen och vårdplanen kan behöva justeras

Om det under placeringen uppstår ett nytt vårdbehov kan genomförandeplanen och eventuellt vårdplanen behöva revideras. Även om vårdplanen är övergripande och långsiktig kan den behöva revideras efterhand som barnets eller den unges behov och situation förändras.¹³¹ Eftersom vårdplan och genomförandeplan hänger nära samman kan en revidering av den ena planen påverka den andra. I vård- och genomförandeplanen ska även redovisas åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för, som exempelvis kan vara tandvården.¹³²

Vem bestämmer vid behov av vård?

När barnet är placerat enligt SoL

Under placeringen kan det uppstå behov för barnet av att uppsöka tandvården. I takt med stigande ålder och mognad kan barnet själv ta kontakt med eller samtycka till en kontakt med tandvården. Om barnet är placerat enligt SoL har vårdnadshavarna överlåtit frågor som hör till den *dagliga omsorgen* för barnet till familjehemsföräldrarna eller personalen på HVB eller stödboenden. Begreppet *daglig omsorg* är inte utvecklat i förarbetena gällande placerade barn men en parallell kan dras till förarbeten i frågor om vårdnad och i vilken situation en vårdnadshavare kan söka vård för ett barn utan den andra vårdnadshavarens samtycke.

131. Jfr proposition 2000/01:80 Ny socialtjänstlag m.m. s. 106.

132. Se 11 kap. 3 § fjärde stycket SoL.

När barnet eller den unge är placerat enligt LVU

Om det uppstår nya behov gällande barnets eller den unges hälsa under en placering enligt LVU kan socialnämnden besluta i frågor som rör personliga förhållanden. Vid en placering med stöd av LVU har socialnämnden tagit över bestämmanderätten i den utsträckning det behövs för att genomföra vården.¹³³ Det kan bland annat gälla frågor som medicinsk vård eller behandling.

JO har i flera ärenden understrukt vikten av att informera vårdnadshavare om deras barns hälsotillstånd under LVU-vården, även om det är socialnämnden som har beslutat om vården.¹³⁴

133. Se prop. 1979/80:1 s. 596-597.

134. Se JO 1993/94 s. 466, JO dnr 3579-2002 och JO 2002/03 s. 234.

3. Inför avslut

Denna fas innehåller bara ett steg som utgår från att placeringen i samhällsvård ska avslutas. Om barnet eller den unge ska omplaceras, se *Inför placering*.

	Vad ska göras	Vems ansvar	Syfte
1	Planera för ett avslut av placeringen	Socialsekreterare	Kunna tillgodose särskilda behov av stöd och hjälp vid behov

I detta steg behöver socialsekreteraren planera för ett avslut av placeringen i samhällsvård, för att kunna tillgodose barnets eller den unges behov av stöd och hjälp efter att placeringen upphört. Det kan även då finnas behov av stöd och hjälp gällande barnet eller den unges hälsa.

Ett avslut behöver planeras

I socialtjänstens omsorg om barn och unga ingår att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som barnet eller den unge kan ha när placeringen har upphört.¹³⁵

För att vården ska kunna avslutas på bästa sätt är det därför viktigt att socialtjänsten i god tid planerar för och vidtar de åtgärder som behövs för att underlätta för barnet eller den unge att återvända hem eller flytta till ett eget boende.

Om barnet efter placeringen ska återvända till det egna hemmet bör nämnden tillgodose vårdnadshavarens behov av stöd i föräldrarollen.¹³⁶ Föräldrar som inte haft sitt barn boende hemma hos sig under en längre tid kan t.ex. behöva stöd och information om barnets vårdkontakter för att kunna hjälpa barnet vidare.

Om den unge ska flytta till ett eget boende finns ett stödmaterial i BBIC som heter *På väg*. Stödmaterialiet ska bidra till att unga får den hjälp och det stöd som de har rätt till efter att en placering har avslutats. Stödet består av enkäter som utgör ett underlag för samtal om vilka behov den unge har efter vården. I stödet finns bland annat frågor som kan bidra till att identifiera om den unge har behov gällande hälsa och pågående vård- eller behandlingskontakter.

Läs mer

På väg materialet finns på www.socialstyrelsen.se

135. Se 5 kap. 1 § 10 SoL.

136. AR till 5 kap. 1 § SoL i 8 kap. SOSFS 2012:11.

Aktuell information om vård- eller behandlingskontakter behöver finnas

För att kunna planera ett avslut och tillgodose eventuella behov av stöd och hjälp gällande barnets eller den unges orala hälsa behöver socialsekreteraren se till att ha aktuell information om eventuella tandvårdsvårdkontakter.

Säkerställ fortsatt tandvårdskontakt

Att planera ett avslut kan bland annat handla om att förbereda och prata med barnet och/eller vårdnadshavarna eller den unge om hur kontakter med tandvården ska fortsätta fungera efter att placeringen upphört.

Om ett barn ska flytta till en annan region är det viktigt att tandvården får information om att barnet ska flytta i god tid innan placeringen avslutas. Det är den nya regionen som via folkbokföringen tar kontakt med barnet eller den unge. Det är därför viktigt att bestämma vem som tar ansvar för att informera tandvården om flytten t. ex. vårdnadshavaren, socialsekreteraren eller kanske den unge själv. Vem som tar detta ansvar avgörs i varje enskilt ärende.

Genomförandeplanen behöver kompletteras

Genomförandeplanen bör i god tid innan vården upphör kompletteras med uppgifter om hur barnet eller den unge ska förberedas för tiden efter att placeringen i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende har avslutats.¹³⁷ Om det i planeringen framkommer behov gällande barnets eller den unges hälsa behöver genomförandeplanen uppdateras med de uppgifterna.

Uppmärksamma om det finns skyddade personuppgifter och/eller hemlighållande av vistelseort

Det är viktigt att socialsekreteraren uppmärksammar om barnet eller den unge har skyddade personuppgifter och följer de rutiner som finns för att säkerställa att de inte röjs i planeringen för ett avslut.

Om barnet eller den unge är placerat enligt LVU behöver socialsekreteraren även vara uppmärksam på om det finns ett beslut om hemlighållande av vistelseort, dvs. ett beslut av socialnämnden att inte röja barnets vistelseort för föräldrar eller vårdnadshavare.¹³⁸

Läs mer

I *Bilaga 1* finns en kort information om skyddade personuppgifter och hänvisningar om var man kan läsa mer.

137. AR till 7 kap. 3 § SOSFS 2012:11.

138. Se 14 § andra stycket LVU.

Bilaga 1. Kort information om skyddade personuppgifter

Skyddade personuppgifter är ett samlingsbegrepp för flera olika skyddsåtgärder som kan vidtas inom folkbokföringen.

Skatteverket handlägger skyddade personuppgifter. Det finns olika typer av skyddade personuppgifter, de vanligaste är sekretessmarkering och skyddad folkbokföring.

Sekretessmarkering

En sekretessmarkering är den lägre graden av skyddade personuppgifter.

Det är en administrativ åtgärd som gör det svårare att ta del av personuppgifter i folkbokföringsregistret. Sekretessmarkeringen omfattar alla personuppgifter.

Den fungerar som en varningssignal för att en prövning ska göras innan uppgifterna om barnet eller den unge lämnas ut. Den innebär inte i sig något förbud mot att lämna ut uppgifter. Den sedvanliga sekretessprövningen avgör om man får lämna ut uppgifterna.¹³⁹

Några lagar som reglerar sekretessmarkering:

- 21 kap. 3 § OSL.
- 22 kap. 1 och 2 §§ OSL.

Skyddad folkbokföring

Skyddad folkbokföring är när barnet eller den unge inte har sin adress registrerad i folkbokföringsdatabasen. Den sprids därmed inte till andra myndigheter. En adress till Skatteverket registreras dit man får sin post. Normalt folkbokförs barnet eller den unge på den gamla folkbokföringsorten men ibland på någon annan ort. I vissa fall kan en person även få skyddad folkbokföring utan att flytta.¹⁴⁰

Några lagar som reglerar skyddad folkbokföring:

- 16 § folkbokföringslagen (1991:481), FOL.
- 22 kap. 1, 2 och 3 §§ OSL.

¹³⁹. Sekretessprövningen görs enligt 22 kap. 1 § OSL.

¹⁴⁰. Se prop. 2017/18:145 Ökat skydd för hotade och förföljda personer samt några åtgärder för att öka kvaliteten i folkbokföringen s. 51 och Skatteverkets vägledning för hantering av skyddade personuppgifter i svensk förvaltning på www.skatteverket.se.

Läs mer

Mer information om skyddade personuppgifter finns på Skatteverket. De har även tagit fram en vägledning för hur myndigheter bör hantera skyddade personuppgifter hos sig.

www.skatteverket.se

Skyddade personuppgifter – Ökat skydd för hotade och förföljda personer. Meddelandeblad nr 1/2019. Artikelnummer 2019-1-11.

Bilaga 2. Information om socialtjänstens arbete med barn och unga

Detta är en kort information om socialtjänstens myndighetsutövning gällande barn och unga riktad till tandvården.

Socialnämnden ansvarar för kommunens socialtjänst

Socialnämnden är politiskt tillsatt och ansvarar för kommunens socialtjänst. Socialnämnden kan även kallas något annat i vissa kommuner. Det är socialtjänsten som utför arbetet i praktiken på delegation av nämnden.

Socialtjänstens uppdrag och ansvar

Socialtjänstens uppdrag på individnivå handlar bland annat om att

- ge råd och stöd, till barn och unga och deras familjer,
- utreda barns och ungas behov,
- se till att beviljade insatser utförs,
- följa upp insatser.

Socialtjänstens utredning

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.¹⁴¹

Utredningen

- har till syfte att ge ett tillförlitligt beslutsunderlag,¹⁴²
- ska klargöra barnets situation och behov samt när det är befogat föreslå insatser,¹⁴³
- ska inte göras mer omfattande än vad som är motiverat av omständigheterna i ärendet.¹⁴⁴

Socialnämnden hämtar alltså bara in sådan information om barnets eller den unges hälsa som behövs för socialnämndens utredning och beslut.

---

141. Se 11 kap. 1 § SoL

142. Se prop. 1979/80:1 del A s. 562

143. Se prop. 2012/13:10 s. 64

144. Se 11 kap. 1 och 2 § första stycket § SoL, prop. 1979/80:1 del A s. 562.

Skyldighet att samverka

- Både socialtjänst och hälso- och sjukvård har ett ansvar att samverka kring barn som far illa eller riskerar att fara illa.¹⁴⁵
- Socialtjänsten ska aktivt verka för att samverkan mellan de berörda aktörerna kommer till stånd.¹⁴⁶
- Personal inom hälso- och sjukvården och tandvården är skyldiga att lämna uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd och stöd till socialtjänsten.¹⁴⁷

Insatser ska utformas med barnet eller den unge och vårdnadshavarna

Socialnämndens insatser, som i praktiken genomförs av socialtjänsten, bygger på frivillig medverkan och samtycke.¹⁴⁸ De ska så långt det är möjligt utformas och genomföras tillsammans med barnet, vårdnadshavarna eller den unge.¹⁴⁹

Placering kan ske med stöd av SoL eller LVU

För vissa barn kan det vara nödvändigt att placeras utanför det egna hemmet om situationen t.ex. är sådan att föräldrarna inte kan ge barnet den omvårdnad och trygghet som barnet har rätt till. Bakgrunden till en placering kan också vara barnet eller den unges eget beteende. En placering kan beslutas med eller utan samtycke.

Placering med stöd av SoL

- Barnet eller den unge kan placeras enligt SoL när barnets behov av skydd och stöd inte är tillgodosett och andra öppenvårdsinsatser inom socialtjänsten inte är tillräckliga.
- En placering enligt socialtjänstlagen (SoL) är frivillig.
- Den bygger på att vårdnadshavare och barn som fyllt 15 år eller unga samtycker till insatsen och innehållet i den planerade vården.
- Vårdnadshavarna överlåter den *dagliga omsorgen* om barnet till familjehemmet eller personal vid HVB/stödboende.

Placering med stöd av LVU

- LVU står för lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
- Lagen kan bli möjlig att tillämpa när en placering i samhällsvård inte kan ske under frivilliga former.
- Principerna om barns och vårdnadshavares delaktighet gäller även vid tvångsvård enligt LVU.

^{145.} 5 kap 1a § SoL och 5 kap 8 § HSL

^{146.} 5 kap. 1 a § SoL

^{147.} Se 14 kap. 1 § tredje stycket SoL.

^{148.} Se 1 kap. 1 § SoL och 1 § LVU.

^{149.} Se 3 kap. 5 § SoL.

- Socialnämnden ska bestämma över barnet eller den unges personliga förhållanden *i den utsträckning det behövs för att genomföra vården*.¹⁵⁰ Det *kan* gälla bl.a. medicinsk vård eller behandling.¹⁵¹
- Vården ska så långt det är möjligt utformas i samförstånd med familjen, och med respekt för den unges människovärde och integritet.¹⁵²
- Förvaltningsrätten fattar beslut om vård enligt LVU efter en ansökan från socialnämnden.¹⁵³

Socialekreteraren är en kommunal tjänsteman

Socialekreterare kan även kallas till exempel handläggare, utredare, barnhandläggare. Placerade barn och unga ska ha en särskilt utsedd socialekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.¹⁵⁴

Socialekreterarens kompetens

En handläggare inom socialtjänsten (socialekreterare) ska ha svensk socionomexamen eller annan relevant examen på minst grundnivå i högskolan för utförande av sådana uppgifter inom socialtjänsten rörande barn och unga som innefattar:

1. bedömning av om utredning ska inledas,
2. utredning och bedömning av behovet av insatser eller andra åtgärder, eller
3. uppföljning av beslutade insatser.¹⁵⁵

BBIC ger socialekreteraren stöd i arbetsprocessen

Barns behov i centrum, BBIC:

- Är en nationellt enhetlig struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av enskilda ärenden i den sociala barn- och ungdomsvårdens myndighetsutövning.
- Förvaltas av Socialstyrelsen.
- Beskriver ett arbetssätt.
- Är anpassat efter socialtjänstens regelverk.
- Socialnämnden måste ingå ett BBIC licensavtal med Socialstyrelsen för att få använda BBIC.
- Alla Sveriges kommuner använder idag BBIC.

Socialtjänsten, föräldrarna och familjehemmet eller personalen på HVB eller stödboendet har utifrån sina respektive roller ett gemensamt ansvar för barnet. Samverkan mellan föräldrarna, socialtjänsten och familjehemmet, personalen på HVB eller stödboendet kallas i BBIC för *det tredelade föräldraskapet*. Socialtjänsten ansvarar för att samarbetet inom ”det tredelade föräldraskapet” fungerar.

150. Se 11 § fjärde stycket LVU.

151. Se prop. 1979/80:1 s. 596-597.

152. Se 1 § LVU.

153. Se 4 § LVU.

154. Se 6 kap 7 c § SoL.

155. Se 3 kap. 3 a § andra och tredje stycket SoL.

Bilaga 3. Beskrivning av olika placeringsformer

Detta är en kort information om de olika placeringsformerna riktad till hälso- och sjukvården. Hem för vård eller boende (HVB) inkluderar även de särskilda ungdomshem (SiS-hem) som Statens institutionsstyrelse ansvarar för.

Placeringsform	Familjehem	Jourhem	Hem för vård eller boende (HVB)	Stödboende
Typ av hem	Ett enskilt hem	Ett enskilt hem	Ett boende	Ett enskilt hem
Uppdrag	Tar emot barn och unga för stadigvarande vård och fostran, från kort tid upp till hela deras uppväxt.	Tar emot barn och unga för tillfällig vård och fostran. Blir aktuellt om ett barn snabbt behöver skydd eller stöd. Ett barn får inte vårdas i ett jourhem längre tid än sex månader om det inte finns särskilda skäl.	Tar emot barn och unga för vård eller behandling i förening med ett boende. Har olika inriktning och riktar sig till olika målgrupper. Ett mindre antal HVB tar emot både barn och vårdnadshavare	Tar emot barn och unga i åldern 16–20 år som bedöms kunna bo i ett eget boende med individanpassat stöd. Barn i åldern 16–17 får bara placeras i stödboende om det finns särskilda skäl
Typ av verksamhet	Bedrivs inte yrkesmässigt. Får uppdrag av socialnämnden.	Bedrivs inte yrkesmässigt. Får uppdrag av socialnämnden.	Drivs av offentliga eller privata aktörer.	En verksamhet inom socialtjänsten. Kallas ibland träningsboende eller utslusningsboende
Vuxna och/eller personal på plats	Familjehemsföräldrar	Jourhemsföräldrar	Föreståndare och övrig personal.	Personal som är tillgänglig dygnet runt och vid behov kan infinna sig på boendet.

Socialstyrelsen

HälsoSAMS – Samverkan för placerade barn och ungas tillgång till en god hälso- och sjukvård och tandvård (För tandvården, artikelnr 2023-6-8656) kan beställas från Socialstyrelsens publikationsservice
www.socialstyrelsen.se/publikationer
E-post: publikationsservice@socialstyrelsen.se Fax: 035-19 75 29
Publikationen kan även laddas ner från www.socialstyrelsen.se